

Táguló sakk-világegyetem a katonai univerzításon

Pór Attila

Asakk oktatásának hatása a képességfejlesztésre és a személyiségfejlesztésre címmel rendeztek konferenciát november 21-én a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemen (ZMNE-n). Magyarországon ez volt az első ilyen eszmecsere, amelynek fényét az is emeli, hogy olyan jelentős rendezvénysorozat részeként zajlott le, mint a Magyar Tudomány Ünnepe. A téma, amelynek megvitatására dr. Kende György professzor a műszaki tudományok egy másik akadémiai doktorának, dr. Seres Györgynek segítségével toborzott egész napos szakmai összejövetelre egyetemi tanárokat, egyetemi és főiskolai előadókat, valamint szakírokat és tapasztalt sakkoktatókat, igen csak a levegőben volt már. A közelmúltban tartottak a skóciai Aberdeenen és a baszkföldi Bilbaóban hasonló tárgyú nemzetközi tanácskozást, a magyar neveléstudomány vezető folyóirata, az Új Pedagógiai Szemle két utóbbi száma terjedelmes tanulmányban adott széles körű áttekintést a sakkozás és a tanulmányi eredmények, illetve a gyermeki képességek összefüggését vizsgáló kutatásokról, a Magyar Rádió pedig a budapesti rendezvény küszöbén jó másfél órás műsorban szólaltatta meg a konferencia főszervezőjét és két másik résztvevőjét.

E kis beszámoló szerzője elnézést kér az olvasótól, ha a november végi fórum szerteágazó anyagából többségében azoknak az előadókknak a gondolataiból szemelget, akik maguk is sakkozók, illetve akik lapunk szerzőgárdájához tartoztak vagy tartoznak; a mellékelt hivatkozások segítségével azonban előbb-utóbb ki-ki önállóan is hozzáférhet a konferencián elhangzott valamennyi előadáshoz.

Bottlik Iván a konferenciának ott-hont adó intézet névadója és a sakk kapcsolatára mutatott rá; a Zrínyi Miklós Vitéz hadnagy című munkájából idézett szemelvények a korabeli sakkzsargonba is bepillantást nyújtottak. Mészáros András az óvodások körében szerzett érdekes tapasztalatait említette meg, hogy a sakkon keresztül kiszűrhetők a problémás gyerekek. Az egri nemzetközi mester és szakíró megosztotta a hallgatókkal azt a megfigyelését is, hogy míg Svuda Pál találmánya, a szivárványsakk a felnőttek körében ellenállásba ütközött, addig a világos és sötét figurák szétválasztása a kicsiknél semmilyen különösebb nehézséget nem okoz. A hazai gyermek sakkoktatás egyik megteremtője, Orgován Sándor ízelítőt adott abból, hogy milyen pedagógiai fogásokkal vezeti be a kisgyermeket a sakk alapelemeibe. A Statisztika nemzetközi mesterének egyik műhelytitka: nem az apróságokat kényszeríti bele a sakk labirintusába, hanem a sakktablára varázsol mesevilágot.

A sakk és lélektan több mint évszázada tartó frigye a 19. század végén kezdődött, amikor a párizsi Sorbonne egyetemen berendezett kísérleti laboratóriumában Alfred Binet az emlékezés műhelytitkairól vállaltott fejszámolókat és sakkozókát – kezdte nemzetközi áttekintését Szilágyi Péter. – Míg a francia tudós úgy látta, hogy a vakjátékban az elméleti és gyakorlati felkészültségen kívül a memóriáé és a képzelőerőé a döntő szerep, 1946-ban megjelent A

sakkozó gondolkodása című munkájában a holland Adriaan de Groot azt a következtetést vonta le kísérleti alyai beszámolóiból, hogy egy-egy bonyolult pozíció helyes megoldásakor a speciális sakkozói látásmód többet nyom a latban, mint az emlékezet vagy a számítás.

A szovjet, illetve a posztsovjét tudomány egykori szerkesztőnk által ismertett eredményei közül talán a legérdekesebb az a – 6-12 éves gyerekek szellemi fejlődésének pallérozására irányuló – módszer, amelyet Nyikita Alekszejev és Jurij Razuvajev nyomán napjainkban Dmitrij Komarov ukrán nagymester alkalmazott sikeresen pszichiátriai rendellenésekben szenvedő személyek gyógyítására.

Ugyanebből az előadásból tisztelet parancsoló tények derültek ki arról, hogy miként fejlődik az iskolai sakkoktatás New Yorkban, ahol Polgár Zsuzsa ex-világbajnoknő és alapítványa is tevékenyen részt vesz a hátrányos helyzetű gyermekek kulturális és szociális felzárkózását segítő sakk-programok megvalósításában.

– Sok olyan dolgot kompenzál a sakk, amit az élet nem adott meg az embernek – mondta előadása bevezetőjében Dr. Nagy Ervin nemzetközi mester, a Magyar Honvédség Központi Kórházának nyugalmazott ideggyógyász főorvosa. S arra is kitért, hogy miután egy Nobel-díjas felfedezésből kiderült, hogy a két agyfélteke eltérő feladatokat old meg, immár sakkozóí szempontról is szinte bizonyos, hogy a bal agyban – persze csak képletesen – egy könyvelő, a jobban viszont egy művész lakozik.

Mérő László, az ELTE Kísérleti Pszichológiai Tanszékének professzora egyebek között arról beszélt, hogy míg egy pancser 500 és 1000 közötti számú állásképet, azaz sémát ismer, a szakértő – ennek a sakokban a mesterjelölti szint felel meg – 5000 és 10 000 közötti ilyen mintát tart fejben, a nagymesternek azonban már 50000-tól 100 000-ig ter-

A konferencia programja:

Bottlik Iván: Zrínyi Miklós néhány megjegyzése a sakkról.

Mészáros András: A sakk, mint a képességek mérésének eszköze az óvodában.

Orgován Sándor: A gyermek-sakkoktatásról.

Dr. Mérő László: A sakk, mint kompeten-ciamodell – pszichológiai kísérletek sakkozókkal.

Szilágyi Péter: Nemzetközi körkép a sakk képességfejlesztő hatásainak kutatásáról.

Dr. Sterbenz Tamás: Stratégia a sakktablán és a sportpályán.

Duró Zsuzsa: A sakkoktatás pedagógiai-pszichológiai hatásai.

Hardicsay Péter: A sakkozók speciális személyiségjelöltségei és ezek hatása a teljesítményre.

Dr. Nagy Ervin: Gondolkodás és személyiség.

Dr. Csikos Csaba: Sakk, metakogníció és a kezdő-szakértő problematika.

Dr. Noszkay Erzsébet: A sakk – stratégiák, mint analógiák és modellek – a saktanítás szerepe a menedzsertudatosság fejlesztésében.

Dr. Baracska Zoltán: A döntésképességet akkor is észleljük, ha nem mérjük.

Rabovszky Dóra: A tűzoltók és a sakk.

Dr. Kende György: Egy 2007-ben meghirdetett, a sakkkal kapcsolatos doktori téma.

Dr. Seres György: A sakk és a döntési képesség összefüggéseinek kutatási programja.

jed ez a fajta képletes könyvtára. Mérő tanár úr előadásában emlékeztetett Grastyán Endre idegéletlani kutatásaira, amelyek kimutatták: létfontosságú, hogy időnként olyan dolgokat is csináljunk, amelyek nem létfontosságúak.

Duró Zsuzsa annak a több évig tartó, de a közelmúltban kiértékelt kísérletének tanulságairól számolt be, melynek tárgyát az iskola kezdő szakaszában történő intézményesített sakkoktatás képezi. A Szegedi Tudományegyetem doktoranduszának nagycsoportos óvodásokon és kisiskolásokon végzett kutatásai rávilágítottak, hogy a sakk oktatása és rendszeres gyakorlása kedvező befolyást gyakorol a kisgyermek bizonyos rész-képességeire. A kreativitás, a motiváció és az intelligencia terén a sakkozó gyerekek nagyobb előrelépést mutattak, mint nem sakkozó társaik, és ez a fejlődés a tanulmányi eredményüket is kedvezően befolyásolta.

A konferencia szervezői jövőre immár külföldi meghívottakkal kibővíttve szeretnék megismételni a szakmai tapasztalatcserét, másrészt közös erővel egy olyan programot szeretnének kidolgozni, amely alkalmas a sakk az élet egyéb területein is gyümölcsöző hatásainak feltárására, valamint e hatások kiaknázására.

Az esemény honlapja:
<http://drseres.com/sakk>